

Trojedni Bog je Spasitelj, *osoban* i Ljubav

“Dajući se svojim stvorenjima kao Sin i Duh, jedan Bog otkriva svoju unutarnju bît.”

Tvrđnja da je Bog “trojedan” nije igra brojevima niti prikriveno naučavanje o trima božanstvima, dakle mnogoboštvo. Izraz *trojedan* je oksimoron ili književna stilska figura kojom spajamo dva nespojiva pojma (kao kad kažemo kvadratni krug), ali ne zato što smo pjesnički zaigrani, već stoga što nastojimo opisati stvarnost koja se otima dosezima našeg shvaćanja. Ako se sve ovo čini teško shvatljivim, to znači da smo na dobrom putu jer, uostalom, ograničeni čovjek opisuje neograničenog Boga. Vjerujem da ne smatramo kako Boga možemo poistovjetiti sa sobom, niti da Ga možemo “anatomski obraditi” poput čovjeka, životinje, biljke ili pojave u prirodi. Svaki govor o Bogu u potpunosti ovisi o onom što i kako Bog otkriva o sebi.

Kad se Bog objavljuje čovjeku i koristi ljudski jezik koji se temelji na slikama i usporedbama poznatog s nepoznatim, onda je nužno ne primjenjivati doslovno značenje nekog izraza na Boga, kao što bismo to učinili u odnosu na nekog čovjeka. Primjerice: Bog je moj Otac, ali ne u potpunom smislu kao što je to meni moj otac Lovro. Poruka je da se Bog odnosi prema meni očinski, čak i više očinski od mogega biološkog oca. (Vidi Izaija 49,15) Valja uvijek imati na umu tu drukčijost Boga u odnosu na sve što nije Bog.

Bog se objavljuje kod gorućeg grma

Opširnije o tom značajnom događaju opisanom u Knjizi Izlaska 3 raspravljali smo u ranijem članku (*Adventistički pregled*, srpanj 2014.). Ali ponovimo ukratko: Bog je tražio od Mojsija da poštuje Njegovu nadmoćnost i vlast i zato mu je zapovijedio da skine svoju obuću na “svetom tlu”. U narodu postoji izreka koja

se ovdje nameće, budući da je Mojsije pastir na prijemu kod Boga, koji kao da mu kaže: “Mojsije, mi nismo zajedno pasli ovce, Ja sam Onaj koji je apsolutno moćan (Jeremija 32,17); vječan (Psalam 90,2); sveznajuć (1. Ivanova 3,20); sveprisutan (Djela 17,27.28); milostiv i dobar (Psalam 103,8.11).” Mojsije počinje shvaćati najvažniju spoznaju u Bibliji Staroga zavjeta koju je kasnije i zapisao: “Čuj, Izrael! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan!” (Ponovljeni zakon 6,4) Bog se objavljuje ne ponajprije kao brojčano jedan, već kao jedinstven, neponovljiv i neusporediv s izmišljenim i nestvarnim bogovima. Ali taj Bog koji nadmašuje (*transcendentira*) svoje stvorenje istodobno je blizak i neposredan (*immanentan*).

Nakon inzistiranja na odmaku između sebe i čovjeka, Bog se žuri reći Mojsiju: “Ja sam Bog tvoga oca; Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljevi.” (Izlazak 3,6) Kad kasnije Mojsije pita Boga kako Ga predstaviti Izraelcima, u odgovoru nalazimo istu dvojakost: “Ja sam koji jesam” – JHWH (Jahve), što upućuje na Njegovo vječno postojanje, i odmah dodaje: “Bog vaših otaca, Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljevi.” (Izlazak 3,14.15) Rečeno drugim riječima: Mojsijev, Izraelov i naš Bog je Bog Neba i Zemlje, Bog bezvremenske vječnosti i ljudske povijesti. Bog se ne objavljuje čovjeku zbog njegove znatizelje, već jedino da bi ga spasio – iz Egipta, ili od robovanja nastranostima. To spasiteljsko povijesno i teološko djelovanje misao je vodilja koja se proteže cijelim Svetim pismom i predstavlja jedini ispravn kontekst za razumijevanje Trojednoga Boga čija je osobnost u neposrednosti i blizini čovjeku, dok spasiteljska zauzetost za čovjeka izvire iz same bîti Boga koji je Ljubav. Niti jedan drugi pristup razumijevanju Boga i čovjeka, koliko god bio logičan i filozofski skladan, ne postavlja odgovarajuća pitanja niti na njih daje istinske odgovore.

Nedostaci u promišljanju crkvenih otaca o Trojednom Bogu

Najraniji kršćanski mislioci i teolozi, koje nazivamo crkvenim ocima, imali su odgovornu zadaću dok su oblikovali kršćanski nauk. To u kolikoj su se mjeri uspijevali oduprijeti utjecaju grčkog filozofskog načina razmišljanja i grčkog svjetonazora odlučuje o stupnju utemeljenosti njihovih zaključaka na Svetom pismu. Šteta je što su iz više razloga zanemarili judeoapostolsko misaono okruženje (kontekst) i značenje svetih sadržaja izražavali terminologijom grčke filozofije umjesto biblijskim narativom (pričom) iz stvarnog života u kojem Bog djeluje.

Neki autori misle da crkveni oci i nisu napravili loš posao i kažu: “Istina je da se osnovne kristološke formulacije služe izrazima i pojmovima koji pripadaju kontekstu grčke misli, ali su njihove osnovne tvrdnje biblijski utemeljene.”¹

Čini se da ova tvrdnja baš i nije uvjerljiva, jer kad razmatramo nauk crkvenih otaca o čovjeku i nauk o Trojednom Bogu, nailazimo na znatne probleme. Jedan od njih je pitanje čovjekovog stanja nakon smrti. Zahvaljujući platonističkom shvaćanju čovjeka, zamisao o svjesnom i aktivnom postojanju duše na Nebu nakon smrti postaje crkvenom dogmom. Uskrsnuće prigodom Isusovog drugog dolaska nije ključni događaj nakon kojeg počinje vječni život na Zemlji, već kozmetički zahvat na besmrtnim dušama koje kane ostati na Nebu, gdje boravi Bog, čisti Duh koji se ne miješa s inferiornim materijalnim stvorenjima. Ovaj se nauk temelji na Svetom pismu, iako se kao pomoć navode biblijski tekstovi.

I kad razmatramo nauk o Trojednom Bogu, zanemarivanje judeokršćanskog misaonog okruženja i svjetonazora kod čitanja Svetoga pisma pojednako je

izraženo. Poznati bibličar N. T. Wright tvrdi: "Ironija je što je židovsko misaono okruženje i značenje bilo pogrešno shvaćeno i unutar Crkve tako brzo zaboravljeno, dok su se crkveni oci hrabro trudili izraziti istinu, *ali s jednom rukom, jer im je druga, ona biblijska, bila zavezana na ledima.*"² (Naglasak D. M.) Gomilanje stručne teološke grčke i latinske terminologije bilo je nepotrebno, jer je nauk o Kristu i Trojednom Bogu bio skladno i potpuno objavljen u Svetome pismu.³ Velika je šteta što su crkveni oci zbog grčkog svjetonazorskog pomodarstva i uslijed protužidovskog raspoloženja marginalizirali judejski povijesni okvir Božje objave u kojoj se jedan i jedinstveni Bog objavljuje u povijesti spasenja u tri megararativa kao Jahve, Bog Abrahama, Izaka i Jakova, te Bog Isus Mesija i Bog Sveti Duh.⁴

Tri spasiteljska megararativa kojima se objavljuje Trojedni Bog

I o ovome smo opširno pisali u *Adventističkom pregledu* (rujan, listopad i studeni 2014.) i ustvrdili kako se kršćanski nauk o Trojednom Bogu zasniva na judeokršćanskim izvorima Staroga i Novoga zavjeta koje jednostavno možemo svesti na tri povijesna megararativa ili "priče" koje su smještene unutar sveobuhvatne povijesti spasenja prikazane od idealno stvorene Zemlje do idealno obnovljene Zemlje. Tri su velike biblijske priče: (1.) od Abrahama preko Egipta do Kanaana, u kojoj se objavljuje Jahve, Bog Abrahama, Izaka i Jakova; (2.) od Babilona do Mesije, u kojoj Isus ispunjava sve nade uspostavljanjem Božjeg kraljevstva; i (3.) od osnivanja Crkve do obnovljene Zemlje, što je doba Svetoga Duha koji pokreće i oživljava usnulo i umrtvljeno Božje stvorenje.

Ovaj niz objava Trojednog Boga možemo sagledati i u smislu Božje simboličke i stvarne prisutnosti među ljudima – u Šatoru sastanka, Salomonovom hramu, Drugom hramu i u čovjeku kao "hramu". Prva priča odgovara na pitanje: Kakav je Bog? Druga pita: Kad će se Bog vratiti u Hram? Treća prikazuje: Kako u pripremi za Kristov drugi dolazak ostvarivati predokus Nebeskog kraljevstva na Zemlji? U svakom od tih velikih biblijskih izvještaja *Bog se objavljuje* na jedinstven način: ustrajnim djelovanjem na spasenje svega što je ugroženo grijehom. To je prirodni kontekst biblijskog nauka o Trojednom Bogu.

Osnova za nauk o Trojednom Bogu je židovski monoteizam, vjerovanje izraženo u poznatoj *šemi*: "Čuj, Izrael! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!" (Ponovljeni zakon 6,4.5) Ovo je izričaj

dubokog iskustva odanosti jednom i jedinom Bogu koji sadrži tri osnovna vida židovskog monoteizma:⁵ (1.) *Kreacionistički monoteizam*. Bog nije samo jedan, On je *jedini* koji stvara i održava sve što postoji (Postanak 1). (2.) *Providnosni (eshatološki) monoteizam*. Poštujući čovjekov izbor i slobodnu volju *samo je Bog* konstruktivno i neposredno uključen u tijekove povijesti. "On mijenja doba i vremena, ruši i postavlja kraljeve, daje mudrost mudrima a znanje pronicavima." (Daniel 2,21) U monoteizmu Staroga zavjeta *jedini Bog* u svojoj providnosti sigurno vodi tijekove naše povijesti sigurnom i poželjnom kraju. (3.) *Monoteizam Saveza*. Usprkos čovjekovom priklanjanju Božjem neprijatelju, Bog sklapanjem saveza poduzima inicijativu u ponovnom pridobivanju čovjeka za sebe. (Postanak 3,15) Bog je jedini Spasitelj.

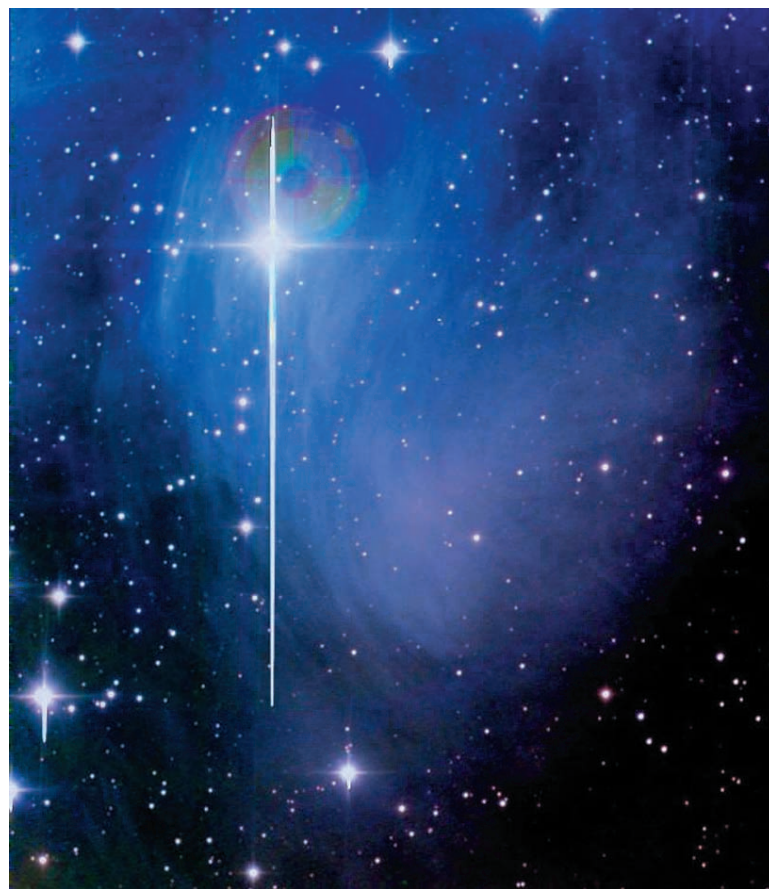
"Smrtna borba u Getsemaniju i smrt na Golgoti bili su cijena koju je Srce Beskrajne Ljubavi platilo za naš otkup."⁶

Prema židovskom monoteizmu, Boga ne možemo staviti u kalup i ograničiti na bilo koji način. On je jedan i jedinstven, ali djeluje na različite načine: Božji Duh lebdi nad vodom; Božja riječ stvara novi život; Božji zakon vodi Njegov narod; Bog prebiva među svojim narodom u oblaku, stupu od ognja i Šekini; Božja mudrost pokazuje što znači biti istinski čovjek koji odsajuje Božji lik.

Ta se pluralnost monoteizma nastavlja očitovati u objavi Isusa Mesije, Emanuela, ili u željno očekivanoj Božjoj prisutnosti u pobožnosti Drugog hrama te u Bogu Svetom Duhu od osnivanja Crkve pa sve do nove Zemlje. Za razliku od Šatora sastanka i Salomonovog hrama, u Drugom su hramu nedostajali vidljivi znakovi Božje prisutnosti – *Šekina*. Međutim, Božja prisutnost Drugog hrama je Isus, Mesija čije je poslanje u znaku hramskog djelovanja. U Njemu slava Drugog hrama nadmašuje slavu Salomonovog hrama. Mnogi Židovi, apostoli, naročito apostol Pavao, prihvaćanjem Isusa kao Boga ili Jahve koji se vraća u svoj Hram, i ne pomišljaju kompromitirati ili gubiti vjeru u Boga Abrahama, Izaka i Jakova, već je

upotpunjuju. Sjećaju se Isusovih riječi: "Filipe, koliko sam vremena s vama i još me ne poznaš? Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako ti onda kažeš: 'Pokaži nam Oca?'" (Ivan 14,9)

U trećem megararativu Bog Sveti Duh nastavlja s osvježavanjem židovskog monoteizma po uzoru na Isusa. Baveći se stvarnim životnim izazovima prvih kršćana, apostol Pavao posebno ističe ulogu Boga Svetog Duha u vremenu Crkve. On je odrastao u vremenu Drugog hrama i željnog iščekivanja Božje prisutnosti. Pavlovo se obraćenje pred Damaskom svelo na prepoznavanje Isusa kao jedino dostojnu Božju prisutnost u njihovom Hramu, koji je neprestano ukazivao na Svetoga Duha koji nastavlja Njegovo djelo. Na osnovi te povezanosti s Isusom Sveti Duh zauzima ključno mjesto u Pavlovim



poslanicama. Mjesto djelovanja Svetoga Duha je "hram duše" u kojem je Bog oduvijek želio biti prisutan, bez obzira na povijesne zadivljujuće svete građevine pune duhovnih podsjetnika i simbola. Pavao opisuje ulogu Svetog Duha povijesnim motivima i poručuje da je isti Bog na djelu u misiji spašavanja, poput one kad se Jahve vraća na Sion, a Božji narod izlazi iz Egipta ili ropstva grijeha. Postupnost objave Trojednoga Boga prilagodena je povijesnim prilikama u kojima se nalazi čovječanstvo i čovjekovim mogućnostima prihvaćanja Božje spasiteljske objave.

Nakon svih tih povijesnih spasonosnih objava Trojednoga Boga, koje zadiru u svaki vid čovjekovog postojanja i potreba, koja je jedina primjerena reakcija spašenih, ohrabrenih i ozdravljenih grešnika? Kad su stigli na drugu stranu Crvenoga mora, kako su se ponašali Izraelci? Nakon Isusovog “uosobljenja” i posebnog rođenja, iznimnog života, pobjedničke smrti, uskrsnuća i uzašašća, jesu li se Njegovi učenici i dalje nastavili gurati tko će biti prvi? Koji je duh zavladao među vjernima na Dušni dan, Pedeseticu? U svim tim izravnim iskustvima oduševljenosti Trojdnim Bogom koji najbolje i najprimjerenije djeluje u povijesti i stvarnom životu, nitko i ne pomišlja raspravljati o navodnoj hijerarhiji unutar Trojednog Boga. Nitko ne pita: Koje ste naravi? Ne postavlja se pitanje tko je koga stvorio, ili tko je iz koga proizašao. Ne utvrđuje se Božji DNK, niti Ga se rastavlja na sastavne dijelove. Umjesto toga čuje se pjesma i radovanje, jer je izgubljeni sin na sigurnom – vratio se u svoj dom. (Luka 15,23) Cijelo Nebo pjeva.

Na drugoj strani Crvenog mora Mojsije i Mirijam predvođe pjesmu hvale. Oduševljeni svojim Bogom pjesnici pišu psalme, glazbenici skladaju pjesme, raduju se na dojmivim bogoslužjima, ali pjevaju i u tamnicama, na lomačama i pred zvijerima te sa žudnjom očekuju potpuno uspostavljanje Božjeg kraljevstva na Zemlji. Sve je u znaku divljenja, dubokog uvažavanja i štovanja Onoga koji se u povijesti spasenja objavljuje kao Otac, Sin i Duh. To znači poštivati Božje sveto tlo kod gorućeg grma. Pitanja koja se bave “anatomijom” Trojednog Boga jednostavno su neprimjerena. Pristup Bogu ovisi o čovjekovom svjetonazoru. Židovi evociraju povijesne događaje, pišu i pjevaju psalme svojem Bogu, dok stari Grci analitički slažu silogizme i nadmudruju se u raspravama o svojim bogovima. Tu razliku Pavao ovako opisuje: “Znanje nadima, a ljubav izgrađuje.” (1. Korinćanima 8,1)

Trojndni Bog je osoban i ljubav

Razmotrimo ukoliko pitanje pojavnosti i naravi Trojednoga Boga. Već smo ranije upozorili da nismo dorasli donositi konačne zaključke o Božjoj naravi i biti⁷. Ali prisjetimo se kako su crkveni oci ipak nastojali odgonetnuti tu tajnu i što u Svetom pismu čitamo o Božjoj naravi i biti.

Kad su se crkveni oci tijekom četvrtog i petog stoljeća trudili opisati kako je Bog trojedan, stvorili su prostor za preneglašavanje Božje jedinosti i preneglašavanje Božje trojnosti. Kasnije su te krajnosti osudili i proglasili heretičkim.

Jedni su podredili Sina Ocu želeći očuvati Božju jedinstvo (*arijanizam*), dok su drugi objašnjavali Božju trojnost tako što Oca, Sina i Duha nisu smatrali Osobama, već samo božanskim pojavnostima preko kojih se jedan Bog očituje (*modalizam*). Činilo se da je rješenje u Tertulijanovoj tvrdnji kako je Trojedni Bog “jedna supstancija, tri Osobe”. Međutim, od ove četiri riječi, oko dvije su nastupili problemi. Oko izraza “supstancija” i “osoba” nije bilo sloge. Grčka riječ *ousia* je particip glagola *biti*, a latinski je prijevod *substantia* ili *essentia*, što znači “supstancija” ili bit nečega ili nekoga. Vodila se i rasprava jesu li Trojedni iste biti (*homoousia*), a trebalo je nekoliko stoljeća da se “istobitnost” prizna Svetom Duhu.

Ni latinska riječ *persona* ili “osoba” nije odgovarajuća pri opisu Trojednog Boga, jer se u antičko doba odnosila na masku koju bi isti glumac stavljao na lice dok bi glumio različite likove. Bog nije jedan koji u stvarnosti igra trostruku ulogu. Danas izraz “osoba” znači neovisno središte volje i svijesti, što također nije dovoljno dobar opis za Trojednoga Boga. Trojedni Bog nisu Osobe zato što imaju tri središta volje i svijesti (to previše miriše na ljudsku psihološku definiciju), već zato što se ljubav jedino ostvaruje u izravnom osobnom odnosu, a bit Trojednog Boga je Ljubav. Osnovno značenje “osobnosti” treba sagledavati u kontekstu ljubavi. Opisi osobnosti izvan konteksta odnosa ljubavi prikazuju čovjekova stanja i osobnost, te se stoga ne mogu doslovno i u cijelosti primjenjivati na Boga. Primjerice: “Boga ne možemo zamišljati kao tročlanu obitelj, niti kao odbor koji uvijek izglasava zaključke jednoglasno. To bi značilo odvajati osobe, što bi bilo na štetu činjenice da je Bog jedan.”⁸ U opisima Trojednog Boga valja biti na oprezu kad počinjemo ulaziti u “anatomiju” Onoga koji nas svime nadmašuje.

Očito je da ne stižemo daleko kad “analiziramo” Trojednog Boga na taj način. Ono što nam je potrebno za izvorno razumijevanje Božje biti i osobnosti jest biblijski spasiteljski kontekst. Bog se utjelovljuje da bismo Ga izravno doživjeli kao Spasitelja. I to sve čini iz ljubavi, a ljubav je bit Božje naravi. Najizravnija dva biblijska teksta koji iskazuju bit Božje naravi jesu: “Tko ne ljubi, nije upoznao Boga, jer je Bog ljubav.” (1. Ivanova 4,8) i “Bog je Duh.” (Ivan 4,24)⁹

Richard Rice to ovako objašnjava: “Dar Sina i dar Duha dva su najvažnija trenutka u povijesti spasenja. Oni pokazuju da Bog prilazi svijetu iskazujući mu svoju ljubav na osoban način. Dajući se svojim stvorenjima kao Sin i Duh, jedan Bog otkriva svoju unutarnju bit. On pokazuje da Njegova narav nije jednooblična; nije puka neodređena

jedinstvenost. Božje javljanje u Isusu pokazalo je da su Otac i Sin jedno, ali istodobno i različiti.”¹⁰

“Drugi čimbenik koji pridonosi razumijevanju Trojstva jest narav ljubavi. Ljubav je u svojoj biti društvena; ona podrazumijeva odnos između onoga koji voli i onoga kojemu je ljubav namijenjena, predmeta ljubavi. Drugim riječima, ljubav zahtijeva predmet obožavanja. Prema tome, ako je Bog ljubav, kako to kršćani tvrde, ako je ljubav bit božanske stvarnosti, onda nikad nije moglo postojati vrijeme kad Bog nije ljubio. On je morao od vječnosti pokazivati ljubav. Ovo postaje shvatljivo ako razumijemo Oca, Sina i Duha u odnosu ljubavi unutar božanskog Bića.”¹¹

Razmišljati o naravi i biti Trojednog Boga na ovaj način udaljava nas od potrebe da spekuliramo o nastanku, “sastavu” i hijerarhiji Svetoga Trojstva. Božja spasonosna i neuvjetovana ljubav očitovana u Isusu sadrži sve što je čovjeku kao Božjem stvorenju potrebno. N. T. Wright piše: “Božja ljubav nije samo personifikacija, stilski lik za Boga koji djeluje, već Osoba, razapeti i uskrsnuli Isus.”¹²

Nemojmo brojiti crvena krvna zrnca Osobama Trojednoga Boga, već se radujmo što nam je Stvoritelj i Održavatelj nepreglednog svemira, naš dobri Spasitelj pun ljubavi, Trojedni Bog na osoban način blizu. I ne samo nama danas, već i svim ljudima u povijesti na primjeren način.



Dr. sc. Dragutin Matak

¹ Richard Rice, *Božja vladavina – Uvod u kršćansku teologiju iz adventističke perspektive*, Maruševac: Adventističko teološko visoko učilište, 2015., 181.

² N. T. Wright, “Jesus and the Identity of God,” *Ex Auditū*, 1998., 14,46)

³ Isto.

⁴ Opširnije o ovom pitanju vidi *Adventistički pregled*, kolovoz 2014.

⁵ Vidi, N. T. Wright. *The New Testament and the People of God*, London: SPCK, 1995., 248–252.

⁶ Ellen G. White, *Put Kristu*, Zagreb: Znaci vremena, 2010., 9.

⁷ *Adventistički pregled*, kolovoz 2014.

⁸ Rice, *Božja vladavina*, 61.

⁹ Vidi Wolfhart Pannenberg, *Systematic Theology*, prijevod Geoffrey W. Bromiley, Grand Rapids, Eerdmans, 1991.; sv. 1, 395,396) i Rice, *Božja vladavina*, 54.

¹⁰ Isto, 59.

¹¹ Isto.

¹² N. T. Wright, *Ex Auditū*, 1998, 14, 47.